

MEMÒRIA DE LA PROFESSIÓ

Col·legi Oficial de Metges de Barcelona

Entrevista al doctor **Josep M. Massons Esplugas**, a casa seva, carrer de Muntaner, 573, el dia 15 de maig del 2001, feta pel doctor Francesc M. Domènech Torné.

Doctor Massons, el primer que em plau preguntar-li està relacionat amb els seus records infantils i de la seva adolescència, tant personals com en relació amb el que pogués ser després la seva vocació o la seva decisió d'estudiar medicina.

Tota la meva història vital d'abans d'estudiar medicina té molt poca relació amb la medicina. En primer lloc, a la meva família no hi havia cap antecedent de medicina fora d'un avi, Josep Esplugas, o sigui, el pare de la meva mare, que va estudiar medicina. Però era un mal estudiant, com he comprovat consultant a l'arxiu de la universitat el seu expedient, i a més va donar la casualitat que quan ell cursava tercer curs de medicina, va esclatar la tercera guerra carlista, el van mobilitzar i llavors va agafar una "oftàlmia purulenta" que li impedia l'estudi. És l'únic antecedent mèdic que hi ha a la família. Llavors ell va abandonar els estudis de medicina i es va establir a Valls; tenia una carnisseria al lloc més estratègic de Valls, que és la Costa de la Peixateria. Aquest és l'únic antecedent. I el que sí recordo és que el meu avi, naturalment, sabia anatomia, era molt amic dels metges de Valls, i els metges de Valls li enviaven tota la traumatologia! Els metges! I ell estava molt orgullós d'això i arreglava les coses; recordo que hi havia gent que anava allà amb la mà o amb el peu traumatitzat i ell ho arreglava.

Això doctor Massons diu que era a Valls?

A Valls! I Jo sóc nascut a Valls, el que va passar és que el meu pare era comptable d'una fabrica que era ca Valldubí; ara se'n conserva només la xemeneia, una xemeneia realment notable. I és a la carretera de Montblanc, allí vaig néixer jo. I vaig néixer el 18 de gener del 1913. I vostè recordarà que la Primera Guerra Mundial va esclatar el 14.

Al juliol del 14. I aquella fàbrica fabricava faixes, faixes de pagès que tothom usava per protegir la regió lumbar. I tota la seva producció, cosa curiosa, l'exportava a Turquia. Va venir la guerra, Turquia es va alinear amb els imperis centrals, Anglaterra la va bloquejar, i llavors el client únic d'aquella fàbrica es va acabar. I el meu pare va quedar al carrer. Aleshores el meu pare va trobar feina a Lleida, en una companyia elèctrica, l'Elèctrica del Cinca, que donava llum a Lleida, i ens en vam anar a Lleida.

Doctor Massons, abans de passar a Lleida podria dir-me si té algun record del metge de capçalera a Valls, com exercia, que feia?

No, no tinc memòria d'aquell temps perquè me'n vaig anar que tenia dos anys, per tant no ho puc recordar. Llavors a Lleida van néixer dos germans meus, un germà i una germana que viuen encara, i a Lleida hi vam estar ben bé cinc anys. Aleshores el meu pare guanyava un sou molt migrat, i la companyia va ser absorbida per la Catalana de Gas i Electricitat, la qual acabava de posar en marxa una central elèctrica a Seira que és a la vall de Benasque, aprofitant l'aigua del riu Éssera i li va oferir al meu pare anar-hi. Li quasi triplicaven el sou, li donaven casa franca, la llum gratis, l'aigua gratis, llenya per a l'hivern, en fi.... Ara... allò era terrible.

Recorda una mica aquella època en els aspectes sanitaris?

Jo recordo el meu metge de Lleida, el doctor Mercè, un metge molt jove, tan jove, que un diumenge érem al carrer i vam veure els soldats que estaven a la seu de Lleida, que els feia de caserna, que desfilaven i anaven a missa, a la parròquia de Sant Joan, (el doctor Mercè feia la mili) i la meva mare em va dir: "Mira, el doctor Mercè!". I, efectivament, el doctor Mercè anava a l'última fila, amb els sanitaris, que portaven els pals de les lliteres.

Perdoni, doctor, però aquest metge que feia la mili era el metge de capçalera de la seva família?

Sí, de la família...

I alhora estava instal·lat com a metge?

Com a metge de Lleida. El que passa és que era molt jove.

En aquella època el metge de família era, podríem dir, liberal, en el sentit que ell tenia un despatx i les famílies li demanaven la seva ajuda mèdica i pagaven una iguala cada més.

Alguna organització ho controlava?

No, no, no, només pagaven una iguala al metge i prou. Recordo perfectament que hi havia altres metges a Lleida. El meu germà va tenir una greu malaltia, segurament va tenir una bronquitis capil·lar, que aleshores era mortal pràcticament, i recordo que el va veure un metge que es deia Porqueres, que es caracteritzava per no parlar. I no parlava. No tinc cap altre record dels metges de Lleida.

Té algun record d'haver sentit parlar al seu pare si a l'empresa on treballava a Seira hi havia algun tipus d'organització sanitària o algun metge que visités els treballadors? No en recorda res?

En absolut. Cap. No puc dir res. No hi havia res. I és més: nosaltres érem a Seira i Seira és a 12 quilòmetres de Campo, i a Campo hi havia un metge. I allà nosaltres a Seira teníem un practicant. I quan estàvem malalts anàvem al practicant.

Recorda alguna cosa del practicant?

Sí, perfectament. El practicant era un senyor que es deia Constantino Calvo; era un home baixet, molt graciós que tocava moltes tecles, és a dir, ell tenia un barracó de fusta de les obres de l'empresa, i allà tenia barberia i una farmaciola on l'únic utilitatge que hi havia era un aparell de corrents galvàniques, de manera que hi anaven pacients que feien recuperació d'una fractura i quan el voltatge anava pujant cridaven i cridaven.

De quin any estem parlant? Potser l'any 20?

A veure, estem parlant de l'any 22.

Aquell practicant posava injeccions?

I tant! Ho recordo perfectament. I a més era un home molt intel·ligent, tot al contrari del metge. El metge era un ruc! Només diré un detall: la meva mare tenia trastorns d'estómac i no li entenien el mal. I al final va anar a veure el doctor Gallart. I el vell Gallart va dir "Aquesta dona no té res a l'estómac. És el cor." I efectivament tenia una estenosi mitral, aleshores la sang s'acumulava al fetge i tot això li donava unes molèsties. I llavors li va receptar digital, li va dir "vagi al seu metge perquè segueixi el tractament". I va anar al Campo, li va ensenyar el flascó de digital i el metge va dir: "Sí, prengui-s'ho tot de cop." La digital era un dels pocs medicaments d'aquella època que era veritablement perillós, és a dir, que s'havia d'anar amb molt de compte, que s'havia de començar prenent de 10 a 20 gotes cada dia, segons el cas i de seguida que venien vòmits (que era la intolerància a la digital) parar, etcètera. Perquè el resultat podia ser, ho saps tu millor que jo, una parada cardíaca amb sístole i s'ha acabat. Això és perquè ens fem una idea d'aquest home.

Aquest metge de Campo, diguem tan especial, era gran, jove...?

Era gran

El metge de Campo s'ocupava d'una zona àmplia?

Sí. L'altre metge era a Benasque, que està a 20 quilòmetres.

Com es traslladava d'un lloc a l'altre?

Ell es traslladava amb tartana, però no la portava ell, l'hi portaven. Se l'havia d'anar a buscar. Jo he viscut per exemple el següent cas. La companyia tenia allà dos automòbils. Un era marca Berliet i l'altre Hispano-Suiza, que anava amb una cadena, etcètera. Era dels primers cotxes que havien sortit. I allò estava reservat per quan els enginyers venien a Seira, agafaven el tren i baixaven a Monzón a on anaven els cotxes, els recollien i els portaven a la central elèctrica. I es va donar el cas d'un nano que va tenir una diftèria, el pare va demanar que el portessin amb cotxe a Campo a buscar el metge i li van negar. I llavors l'home, una nit d'hivern, als Pirineus, va anar a Campo a peu a buscar el metge. I quan va arribar el metge el nen ja havia mort per asfíxia.

Però el metge anava als llocs que el demanaven?

Sí, sí... en això complia

Llavors quina edat tenia vostè?

Jo tenia... vuit anys, nou potser, però tot això ho recordo perfectament...

Quan comença vostè a tenir algun record del metge de família que ens permeti conèixer quelcom de l'exercici dels metges de capçalera en aquella època?

No la tinc.

Anaven a buscar el metge quan convenia?

Quan convenia i prou.

Vostè i la seva família van estar molt anys a Seira?

Allà la meva família s'hi va estar fins que jo feia segon any de medicina. Fins que vaig començar tercer, o sigui que va ser l'any 31.

Vol dir que vostè va estudiar el batxillerat a Seira?

Vaig estudiar el batxillerat a casa meva, al poble, a la Colònia Obrera de Seira. Aquest era el nom autèntic. Hi ha una central elèctrica que encara funciona ara.

Com va ésser possible que vostè estudiés al mateix poble?

La causa que jo estudiés va ser la següent: jo anava a l'escola que hi havia a la Colònia Obrera, que era una escola mixta, de nois i noies, i la mestra, *donya* Prima Gómez de Omar, que era basca, va cridar el meu pare i li va dir: "Què pensa fer vostè amb el seu fill?" Tenia nou anys jo. I el meu pare li va dir: "Si és possible, estudiar; quan tingui 14 anys, si vol entrar al taller mecànic, ja ho mirarem." I la mestra va dir: "És llàstima. Aquest noi és eixerit i se'n podria treure més profit." Tot això la mestra no ho deia d'una manera massa desinteressada, perquè tenia una filla que tenia un any més que jo. La mestra sabia que el meu pare, que havia sigut seminarista fins a tenir ordes menors, sabia llatí, sabia francès i el parlava perfectament, dominava la literatura... El meu pare, sempre ho he dit, era d'una família pobra econòmicament però milionària en cultura. Llavors el meu pare li va dir: "Sí, però jo de matemàtiques i tot això res." I ella va dir que sabia les matemàtiques i la "geometria demostrada" i que, per tant, ens podíem aliar i la seva filla rebria lliçons de llatí del meu pare, i jo rebria lliçons de "geometria demostrada" i àlgebra de la mestra. I així vam començar a estudiar. I vaig començar el primer any de Batxillerat i al segon em va passar que el meu pare va descobrir en un poblet a la vora un retaule gòtic del segle XV que la gent es volia vendre, perquè eren uns ninots. I el meu pare va cridar "el delegat regional de Bellas Artes", que era a Osca, que era el pare del caricaturista Ricardo del Arco i es deia igual. I aquell senyor va venir allà: "Això és un retaule, comptel, que no el toquin, que no se'l vinguin, etc." I van fer amistat. I don Ricardo li va dir: "¿Y dónde se va a examinar su hijo?" i el meu pare li va dir: "A Lérida". "¿Y por qué no viene a Huesca?, mis amigos, tal y cual." I bé, doncs, anem-hi. I llavors vaig anar a examinar-me de segon curs a Osca. I allò va ser un desastre. Vaig tenir quatre aprovats i un suspens. I el suspens va ser en aritmètica, que la mestra no m'ho havia ensenyat bé. I llavors el meu pare es va indignar i va dir: "Prou, ara anirem sols!" I a mi em va dir: I la geometria i tot això com ens ho farem? I llavors vam fer una cosa molt senzilla: jo m'estudiava la lliçó, aquella lliçó l'explicava al meu pare, i si el meu pare l'entenia anava bé. De manera que, quan em vaig examinar, recordo que em van preguntar un teorema que era: "Si dos triangles tenen els costats iguals, són iguals." Jo, al tribunal, els vaig convèncer que allò era així.

Veig que té molt bona memòria... Escolti una cosa: m'ha cridat l'atenció quan deia que va anar a una escola mixta. Com es vivia, als anys vint, l'escola mixta?

Oh, era un desastre allò. Devia ser mixta i, a més a més, de totes les edats; era espantós allò. Allà s'aprenia cantant. Cantant! "Los cabos de España son: cabo de Creus en Gerona" etc. fins a arribar a Machichaco a Biscaia.

Doctor, comencem a parlar de l'etapa que més ens interessa conèixer de vostè. Com va sorgir la vocació o la idea d'estudiar medicina. Com va començar i on va anar a estudiar?

La cosa és molt senzilla. Llavors vam continuar estudiant a base d'aquest sistema. I jo d'una cosa que presumeixo és d'haver estudiat l'àlgebra sol; els logaritmes, per exemple, sol. I allà en aquella central elèctrica que està a uns 18 quilòmetres d'un monestir abandonat que es diu Guayente, vora Benasque, que estava en estat de ruïna, els jesuïtes es van comprometre a

reconstruir-lo, restaurar-lo i usufructuar-lo durant cent anys. I ho aprofitaven per estiuejar. El primer any que van venir, una de les coses que van fer va ser visitar la central elèctrica. Llavors el meu pare els va acompanyar i els va explicar la seva tragèdia: és que tinc un noi que sí, que és molt aplicat, que ha fet 4t. curs, però 5è. i 6è., la física i la química i tot això no m'hi veig en cor. I llavors els jesuïtes em van contractar. Em van oferir una beca gratis a canvi de servir a taula, i ocupar-me de la porteria a l'hora de l'esbarjo.

I això on va ésser?

A Saragossa. Al Col·legi del Salvador de Saragossa. Un dels millors col·legis d'Espanya. Vaig fer 5è. i 6è. als jesuïtes. I així vaig acabar el Batxillerat...

Recorda alguna anècdota mèdica d'aquella època?

No, perquè no estàvem malalts gairebé mai. Quan acabo el Batxillerat el meu pare em diu: "Bé, què vols estudiar?" I jo li vaig dir: "Jo vull estudiar Filosofia i Lletres, secció d'Història." I el meu pare em mira i diu: "Ai, desgraciat. Es moren de gana tots aquests. Mira, fill meu, creu-me: fes-te metge, que fan els duros a cabassos." I així va ser. Per una cosa tan estúpida com aquesta.

Quan el pare deia que feien els duros a cabassos, per què ho deia? Què es pensava de la professió aleshores?

Perquè hi havia metges, no tots, que feien els duros a cabassos. Això ha estat i serà sempre. Sempre hi haurà una minoria de metges que fan els duros a cabassos; després n'hi ha uns quants que es guanyen la vida dignament i uns quants que la passen molt magra. Aquests el meu pare no els veia.

Llavors vostè va decidir....

En aquella època, fèiem cas dels pares i jo vaig començar a estudiar medicina, l'any 28.

En aquella època al pare se li deia "sí, senyor", i vostè es va posar a estudiar medicina. On? A Saragossa?

No, no, a Barcelona. Quan jo vaig acabar el Batxillerat vaig tornar a l'estiu a casa meva, a Seira, i allà es va mantenir aquesta conversa, però llavors venia el problema econòmic d'estudiar medicina, havia de fer alguna cosa per guanyar-me la vida. El meu pare no em podia pagar una despesa i aleshores va ser quan vaig estar a una despesa a Barcelona aguantant com fos i al final vaig trobar feina als Escolapis del carrer de la Diputació.

Jo vaig estudiar el batxillerat allí.

Així recordaràs que allà hi havia una escala gran. A l'hora de dinar, baixaven els "ayos", o sigui els acompanyants de nens, i un deia: el 3. Llavors els nanos del grup 3 seguien... Jo deia: 7, 8, 9, que eren els meus grups. I llavors venien els nanos i jo els anava deixant a casa fins a la Rambla. Al matí els anava a buscar a casa. Els portava al col·legi, i també al migdia. A la tarda els tornava a buscar i al capvespre es repetia l'operació, 7, 8 i 9 i ja està. I per fer això em donaven el menjar. El menjar i em penso que 7 duros. Jo vivia al carrer d'Aribau, 31. En aquella època ens donaven 7 duros perquè era el preu que costava una cambra. I així vaig fer el primer any. A Barcelona, a la Facultat de Medicina, al carrer de Casanova. Però va passar una cosa: jo faig els anys el 18 de gener i, al setembre, que era l'època de la matrícula, jo tenia 15 anys. I no em van acceptar: perquè s'havien de tenir 16 anys per matricular-se. Llavors vaig dir: molt bé, jo faré lliure aquest curs, però al maig ja tindrè 16 anys, em matricularé i aprovaré el curs. I vaig anar a trobar els catedràtics, els vaig ensenyar que jo havia tingut premi extraordinari de revalida i els vaig dir: miri, és que no em deixen matricular, no és que jo sigui mal estudiant. Jo li prego que em consideri oficial, jo aniré a classe i després ja m'examinaré. I tots em van acceptar.

Expliqui'm una mica qui eren aquests catedràtics?

Primer el d'Anatomia era el doctor Riera Villaret un home que ja era molt vell en aquell moment i que tenia una bronquitis crònica. I que havia d'interrompre la dissertació per una tos tremenda, amb unes expectoracions de vòmica i seguia explicant. Tenia de professor auxiliar el seu fill, que li deïem Riereta, però es deia Riera Cercós. Només hi havia professor catedràtic i professor auxiliar.

No hi havia la figura del professor adjunt que va haver-hi després?

En aquella època hi havia el catedràtic i el seu auxiliar.

Digui'm altres noms de catedràtics del primer curs.

El catedràtic d'Histologia va ser don Àngel Ferrer Cagigal. L'altre que vaig tenir va ser August Pi i Sunyer, de Fisiologia General. I després tenia dues assignatures a la Facultat de Ciències, la Física i la Biologia. El catedràtic de Física era l'Alcobé, i el de Biologia era un que es deia Fuset, que era sord. I s'explica una anècdota que diu: "¿Cuántas clases de insectos hay? Neurópteros, ápteros, dípteros, etc." I aquell va dir: "ápteros, teros, teros." I diu: "Falta uno." I l'altre diu: "Teros." Però no vaig poder acabar aquell curs a Barcelona.

Per què?

Veurà. A Espanya governava des de feia cinc anys la dictadura de Primo de Rivera i la gent ja se'n començava a cansar. I van començar els estudiants a fer gresca. Estem parlant del curs 28-29. Van treure llambordes i van insultar la policia. Es ficaven a la Facultat. Després arribaven a la Universitat els reforços del Clínic. I ens dispersava la policia a cavall. I al final el dictador va tancar la Universitat de Barcelona. I jo em vaig trobar que no estava matriculat i no em podia arriscar a veure si l'obrien altre cop. Llavors me'n vaig anar a Saragossa.

Jo aquí volia fer un incís per preguntar, per què, havent estudiat i estant habituat a Saragossa, decideix anar a estudiar a Barcelona?

Home, jo era català

Era aquest l'únic motiu?

No, d'altra banda, la meua família no esperava altra cosa que el trasllat a Barcelona. I era d'esperar que jo tot el que faria seria a Barcelona. Llavors vaig anar a Saragossa i vaig repetir l'operació: miri, jo sóc batxiller d'aquí, de Saragossa, però jo estudiava a Barcelona i ara han tancat... I tots els catedràtics que eren d'esquerra o simpatitzants em van rebre amb els braços oberts.

Abans de seguir i anar a Saragossa el segon any, ens agradaria conèixer la seva opinió dels catedràtics i professors, de les seves actituds i de com s'estudiava i es vivia?

Per exemple, un tipus era l'Àngel Ferrer Cagigal. Aquest era un home que era un gran orador, un home que parlava molt bé. I era un polític que havia estat el president del Partit Liberal a Cadis. Aquest home va estar navegant, era un metge de barco, i va conèixer una noia multimilionària i es va casar amb ella. I llavors va tenir temps de fer oposicions a càtedra de l'assignatura d'Histologia i Anatomia Patològica.

Què tal era com a professor?

Pèssim.

I la seva dedicació a la càtedra?

Així així. Ell complia amb la seva hora de classe.

Què deien els estudiants, quina era la seva actitud cap a ell?

Jo de moment em vaig sentir captivat per la manera com explicava aquell home, que explicava molt bé. Però era un home que, a més a més, tenia acumulada la Patologia Mèdica i senzillament aquell home tenia un auditori a base dels d'Histologia explicant-los Mèdica, i els de Mèdica explicant-los Histologia. I tothom quedava bocabadat.

I els altres professors?

El Riera era un home decrepit. Ho he explicat abans. En Pi i Sunyer era realment una llauna. Compte, que en Pi i Sunyer és una bèstia sagrada. Era un home molt capaç, dirigia l'Institut de Fisiologia però, per exemple, a Fisiologia General que equival a la Bioquímica, allò va ser una llauna. Tremenda, tremenda! I després jo he estudiat Bioquímica i n'he sabut.

Recorda el professor Pi i Sunyer? En recorda res?

No, no, a penes. No hi havia contacte.

L'estudiant, estem parlant dels primers cursos, era complidor, era respectuós, anava a classe, no se'n perdia ni una. D'altra banda es controlava l'assistència a classe, o tothom feia el que volia?

Allà hi havia, com sempre, un grupet que estudiava des del primer dia i que anaven a classe. Hi havia un grup que anaven fent. I després hi havia un altre grup que no es mirava els llibres fins a Setmana Santa. Llavors començava la tragèdia, el cafè, no dormir, estudiar, em queden tretze dies i...

Doctor Massons, anem a Saragossa?

Amb Saragossa a penes hi vaig tenir contacte, perquè hi vaig anar quan el curs ja s'acabava. L'únic contacte que vaig tenir va ser presentar-me als catedràtics, explicar-los la meva tragèdia i llavors ells...

Recorda els noms dels catedràtics i quelcom de les seves personalitats?

Sí. Pi i Sunyer, Santiago Pi i Sunyer, de Fisiologia; d'Anatomia, Gascón i Marín i d'Histologia, Muniesa. Aquest Muniesa era alcalde de Saragossa i el van afusellar els nacionals.

Vaig parlar amb tots aquests senyors i aquests senyors em van dir: "Pues le examinaremos con su programa." Vaig treure el programa de Barcelona i ells, segons el programa de Barcelona, em van preguntar. Estàvem al mes de juny. I vaig aprovar tot el curs. I es va acabar la meva experiència a Saragossa.

Ah, no es va quedar a Saragossa?

No.

Doncs van ser molt gentils aquells senyors!

Molt!

Així no pot dir res d'ells com docents, ni de la seva personalitat?

No.

Pel segon curs van obrir una altra vegada la Facultat de Medicina de Barcelona. Aquell any vostè es va poder matricular de totes les assignatures?

Clar. Ja tenia més de 16 anys. No va haver-hi dificultat llavors.

Quin ambient hi havia a la facultat?

Aquí va passar una cosa. L'Anatomia per a mi era la bèstia negra. Ho era tant que jo he dit sempre que a mi no m'importaria tornar a fer la carrera... si em perdonessin l'Anatomia. Era un rotllo! Terrible. I a més a més, va acabar explicant l'assignatura "el Riereta" perquè el seu pare ja estava molt malalt. I "el Riereta", Antoni Riera Cercós, la va explicar tan bé que tots vam quedar agraïdíssims.

Després, una altra vegada, en Pi i Sunyer, amb Fisiologia Especial, aquelles lliçons donaven gust, Garcia Banús de Química...

He tingut pocs mestres de veritat. Un d'ells va ser, com he dit abans, en Joaquim Trias, l'altre el professor Ferrer Solervicens. Han estat els dos que han marcat la meua vida. El doctor Ferrer Solervicens era un home que no es pot demanar més per ser sant. Era un gran professional, un home entregat en cos i ànima a l'ensenyament. Era fabulós. La meua tesi doctoral la vaig dedicar al meu pare i després al doctor Ferrer Solervicens.

Vaig posar: "Al que em va ensenyar aquest art el vaig estimar igual que el meu pare."

Un altre que explicant era fabulós, era el doctor Emili Mira, de Psiquiatria.

Recorda alguna cosa d'aquell temps que pugui reflectir la situació de la Facultat de Medicina?

La Facultat de Medicina, senzillament, era catastròfica; per exemple les pràctiques. No es feien pràctiques. Era un simulacre de pràctiques. Pràcticament no hi havia pràctiques. Cobraven els cinc duros, que llavors costaven les pràctiques, i no es feien pràctiques. L'ensenyament era la lliçó magistral i va que xuta.

I llavors els alumnes, una vegada s'acabava la lliçó, què feien? Es quedaven per la facultat?

Sí! Jugàvem a futbol allà, al pati aquell central, al claustre, amb una piloteta. I després hi havia el Bar Galeno, que estava davant. Una barraca al mig de la plaça actual. Un quiosc al mig de la

plaça. I allí la gent es menjava l'esmorzar que es portava de casa, una truita a la francesa, i llavors prenia un gotet de vi o una altra cosa, i després hi havia com una petita habitació on jugaven al dòmino o a les cartes. Jo tinc un treballat d'un company de curs, que era molt mal estudiant, que es deia Sancho. I aquest per exemple, quan arribava algú i deia "és que vaig a pràctiques", ell deia queda't aquí a jugar, i jugàvem. El Bar Galeno va ser això. Després, van treure aquell "chiringuito", i es va instal·lar al carrer de Còrsega, gairebé cantonada amb Casanova. Però ja no va tenir l'èxit que tenia abans, i després van fer un bar soterrani a la facultat.

Com era la vida estudiantil d'aquella època? Per exemple: hi havia caramelles i tunes? Com vivien? Perseguien les modistes per Santa Llúcia?

No, no hi havia tuna però hi havia el "Coro de Juanola". Juanola era un noi que l'any que jo feia segon ell feia sisè. I tenia un cor, i aquest cor cantava una sèrie de cançons, totes molt picants i anticlericals. I cantaven davant de la facultat. I a les dones que anaven i venien del Mercat del Ninot els passaven el platet i els donaven 10 cèntims. Cantaven:

*Les noies d'Hostafranchs, dòmine,
són guapes i ballen bé, dòmine,
però tenen la dallò arrugada, com la manxa d'un ferrer...
dòmine, dòmine,
dòmine, dòmine*

Llavors, els estudiants o estàveu al "chiringuito" o jugàveu al futbol o bé...?

A la Biblioteca, que també hi havia qui hi anava a estudiar. Allò que deia Marañón, *traperero del tiempo*, perquè aprofitava tots els retalls petits de temps que quedaven solts.

Hi havia companyonia i bon ambient, entre els estudiants?

Sí, el que passa és que es formaven grups, suposo que com es fa ara. Uns grups per afinitat, per una sèrie de coses. Per exemple, el meu grup era un grup excursionista. Sortíem els diumenges a Montserrat, al Figaró, al Tagamanent....

Hi havia també el grup "bien o pijo"?

Sí senyor! Hi havia un grup "pijo" que tenia un cotxe

Un cotxe per tots o un cotxe cadascú?

No, potser n'hi havia dos que tenien cotxe. Un era en Ripol i Noble i l'altre era un nét del baró de Bonet, Narciso Amigó de Bonet. Aquests feien un altre tipus de vida.

Però teníeu bona relació amb ells?

Una mica distanciat. Ens miraven, als que érem pobres, una mica de costat. Jo aquell any també treballava, donant lliçons als nois de Batxillerat, que era més còmode i rendible que allò d'acompanyar els nanos del col·legi.

Llavors es pot dir que la relació entre els estudiants de la facultat es desenvolupava durant la setmana i els caps de setmana cadascú feia la seva vida. Anècdotes especials que vostè recordi i que ens puguin fer veure com era l'ambient de la facultat d'aquella època? Perquè ens ha dit que de pràctiques res de res. Parlant de pràctiques, hi havia dissecció a Anatomia? Sí, hi havia dissecció, que ens preniem seriosament,

No amagàveu els ossets i els posàveu a la butxaca d'algú?

No, no. Coses de mal gust, no. El que passava és que allà hi havia un home, el Demetrio, no sé si l'has arribat a conèixer, que era el bidell principal. Era un home amb uns ulls verds injectats, de molt mal geni; recordo un dia que jo tenia el llibre d'Anatomia damunt la taula de dissecció i ell anava regant amb una mànega, i si em descuido, em mulla completament. I l'altre bidell d'Anatomia que hi havia era el Jordán. El Jordán era un home que mirava com dissecàvem i deia: "Aquí està el ciático", i efectivament era allí.

Doctor, ens podria fer un resum de la seva època de la facultat que reflectís la vida universitària d'aquell temps, així com la vida social i l'ambient de les pensions d'estudiants?

Cal dir una cosa, que al tercer any vaig guanyar una beca a la Diputació de Tarragona. I amb aquesta beca vaig poder estudiar d'una manera folgada i tranquil·la, no havia de fer classes i podia dedicar tot el meu temps a l'estudi.

Vaig estar en una pensió a la Gran Via, on tenia el despatx el doctor Fernández Pellicer. Al principal tenia el seu despatx, i a dalt de tot hi havia la dispensa de la senyora Laieta. Allí hi havia estudiants de tota mena. Potser érem vuit o deu. I a més, en aquella pensió hi havia dues persones respectables, dos senyors. Naturalment hi havia una distància entre el senyor Maymó, director de la Banca Marsans, i el senyor Duran, que era corredor de no sé què. I aquests dos senyors eren furibundament anticlericals. I llavors hi havia fortes discussions amb els estudiats que eren catòlics. La cosa curiosa del senyor Maymó era que sempre deia que ell era separatista. Era molt anglòfil, molt anglòfil. Recordo que sempre explicava la batalla de Jutlàndia.

A quin any va acabar la carrera, doctor?

L'any 34.

Què va fer llavors?, es va posar a exercir de seguida?

Llavors jo tenia aspiracions, no volia ser un metge "del montón". Vaig fer unes oposicions a metge intern de guàrdia. Vaig fer les oposicions, vaig guanyar, i vaig entrar d'intern a l'Hospital Clínic. Llavors vaig decidir que estaria dos anys sense col·legiar-me ni exercir, només estudiant i ajudant els cirurgians.

Al Clínic ja hi havia un servei d'Urgències que havien fet els germans Trias. Els germans Trias havien fet una biblioteca de cirurgia fantàstica, molt petiteta però molt completa; allò va ser la meua vida: dos anys treballant intensament i sense veure un sol malalt particular. Però el 19 de juliol de 1936 va esclatar la guerra. Llavors jo em vaig trobar amb una preparació teòrica i pràctica molt superior a moltíssima gent. Un personatge em va oferir ser el seu secretari. I el doctor Trias em va dir: "No ho accepti." Quan em van oferir ser cap quirúrgic de les Brigades Internacionals em va dir: "Agafi-ho. És l'ocasió de la seva vida." I llavors vaig ser cap quirúrgic de les Brigades Internacionals.

Ara ens hauria d'explicar una miqueta l'experiència d'aquella època.

Fabulosa. Fabulosa. Primer vam anar a Albacete, al quarter general. Hi vam anar dos equips, portàvem un ajudant quirúrgic i un ajudant mèdic. Els dos equips vam anar allí i ens va rebre el cap de la Sanitat de les Brigades Internacionals que era búlgar i es deia Kristanov, però el seu nom de guerra era Óscar Telgue. I aquest home ens va rebre molt bé, ens va dir que paguéssim el que ens demanessin a la gent que havíem de contractar, i que ens dirigíssim a l'alcalde del poble. No ens va donar més instruccions i ens va fer un uniforme a mida. Jo vaig veure que allò no eren les milícies, que allò era un exèrcit organitzat. Em van enviar a Extremadura, a un indret que es diu Cabeza del Buey, i allà vaig estar uns mesos, en un col·legi de monges convertit en hospital. D'allà només els explicaré dues anècdotes.

A mà dreta, entrant a l'hospital, hi havia una habitació. I en aquella habitació s'hi passaven el dia els metges de Cabeza del Buey amb bata blanca, al voltant d'una taula camilla amb un braser. Això era al març. I jo vaig pensar: "Coi, què fot aquesta gent aquí? En comptes de guanyar-se la vida visitant, estan aquí, no guanyen ni un ral, no veuen ni un malalt." Un dia els vaig dir: "Mirin no es molestin a venir. Nosaltres ja ens defensem aquí bé i vostès podran dedicar-se còmodament als seus clients." Van posar una cara llarga i se'n van anar. I l'endemà, el més jove de tots, em va venir a veure i em va dir: "Usted nos ha partido por el eje, nos ha hundido". I jo li vaig contestar: "Per què ho diu això?" "Hombre, piense que esto es nuestro salvoconducto. Usted no sabe lo que ha pasado en este pueblo". I jo li vaig: "No se preocupe, yo voy a ir a hablar con el alcalde, no se preocupe." I es va acabar l'incident.

Però per què allò era el seu salconduit?

Ara ve, ara ve... Llavors, a les Brigades Internacionals es menjava molt malament. Els cuiners eren pèssims, allò era espantós. Davant per davant tenia la Jefatura de Fortificaciones. Hi havia un comandant que era enginyer de mines i li vaig dir: "Que m'hi voldrien a mi a dinar aquí?", "Es clar que sí, el que vulgui." Llavors em vaig fer amic d'aquell home, i li vaig comentar el que m'havia passat amb els metges del poble. L'enginyer em va dir que els metges tenien por per tot el que havia passat a Cabeza del Buey. Com sempre, els d'esquerra van agafar els rics del poble i el capellà i els van afusellar. Però resulta que a Belalcázar, un poble de la província de Còrdova, a 30 quilòmetres d'allí, la guàrdia civil i les forces de dretes es van fer amos del poble.

I llavors els de Cabeza del Buey van decidir, armats amb escopetes, anar a conquerir Belalcázar i el van conquerir, afusellant tothom. Posteriorment, el govern va mobilitzar noves quintes i es va presentar a Cabeza del Buey un comandant de la guàrdia d'Asalto que estava a Ciudad Real i els va dir que tots els mossos havien de ser mobilitzats. Els del comitè del poble li van dir: "Miri, nosaltres ja hem fet la guerra, nosaltres ja hem conquerit Belalcázar. Si tots els pobles d'Espanya que estan a zona roja conquerissin un poble que està a mans dels nacionals, s'hauria acabat la guerra. Nosaltres ja hem fet la guerra." El comandant va argumentar que bé, que sí, que aquí, que allà, però que la llei era la llei. Llavors es va organitzar una manifestació de dones i criatures, demanant el cap del comandant. Aquell home se'n va anar discretament i l'endemà va tornar amb una companyia de la Guàrdia d'Assalt. Els va afusellar a tots. I després va dir: "Aquests eren uns imbècils i aquí hi ha feixistes que els han convençut." Total que en un poble de 10.000 habitants, van afusellar 500 o 600 persones. Clar, aquells metges estaven aterrits, et veuen amb galons de capità de les Brigades Internacionals i pensen: "Aquest tio se n'ha passejat més d'un." I et tenen por...

Doctor, faci'ns un resum d'aquell tipus de medicina a les Brigades de com estava el metge i de com vivia aquell moment de guerra des del punt de vista sanitari.

Molt senzill. Jo tenia de tot. Les Brigades Internacionals es van portar amb mi fantàsticament. Tenia de tot. I és més, el cap que jo tenia, que era un austríac, em deia: "Ordre d'evacuació general; vostè ha de buidar l'hospital perquè s'espera una ofensiva, exceptuant els malalts que no siguin transportables i el que a vostè l'interessi que segueixi el seu curs." Això ho va mantenir sempre. I és clar, va resultar que jo feia una cirurgia que era la cirurgia de Böhler, que en aquell moment era la traumatologia més bona. Segons ells, una ferida s'havia de netejar i després s'havia de suturar. I en guerra això no es pot fer, s'ha de deixar oberta. S'ha de deixar oberta i en repòs. Clar, això era molt innovador per al mateixos internacionals, i de seguida em van considerar d'una gran categoria. En aquell moment parlava sis idiomes, i totes les converses amb el cap eren en alemany; jo anava traduïnt.

Quan diu que el tractament obert d'una ferida o d'una fractura és una tècnica catalana, per què ho diu?

Perquè aquesta tècnica pertany a Joaquim Trias.

I vostè sap com va sorgir el pensament del doctor Trias de tractar les ferides obertes sense suturar?

Perquè ell havia estat metge militar, i havia fet la guerra del Marroc, i sabia que les ferides de guerra s'infectaven.

No sé si s'havia sentit dir que la tècnica de tractar les ferides traumàtiques de guerra, deixant-les obertes i després enguixades, no és una tècnica d'en Trueta sinó una tècnica de Joaquim Trias.

En realitat era una tècnica que un cirurgià americà que es deia Winneth Orr aplicava a les osteomielitis cròniques. I és clar, una fractura infectada és una osteomielitis crònica i, per tant, aquest sistema d'Orr es va aplicar a la traumatologia.

Per acabar d'arrodonir les seves experiències com a metge a les Brigades Internacionals durant la guerra civil, què diria vostè com a resum, explicant també quines batalles va viure, i si va sofrir alguna ferida de guerra.

Jo vaig estar a Cabeza del Buey. Allà a Extremadura hi havia dos motius per fer guerra: un eren les mines d'Almadén i de Peñarroya, en poder de l'exèrcit nacional. I després hi havia el problema que a Badajoz es comunicava l'Espanya del sud amb l'Espanya del nord. És a dir, la primera cosa que van fer els nacionals va ser agafar la zona de Badajoz i fer un passadís per comunicar-se. Naturalment, els rojos tenien molt d'interès a trencar aquell passadís. I, en segon lloc, protegir les mines d'Almadén perquè el mercuri era una font de divises tremenda i tots dos bàndols la cobdiciaven. Hi va haver una sèrie de combats que jo vaig viure des de Cabeza del Buey.

Quant de temps va estar de metge a les Brigades?

Un any.

Sempre al sud?

No. Al cap d'uns mesos vam rebre l'ordre d'anar cap a Madrid. No sabíem on anàvem. Jo recordo que vam pujar al tren, amb tot l'equip: la làmpada, la taula, les caixes d'instrumental... tot el tren. I vam arribar a una estació que es diu Tembleque, allí vam baixar del tren i vam passar a camions. I d'allà tinc una anècdota molt curiosa: hi havia soldats que descarregaven i jo els deia: "Chicos id con cuidado con esta lámpara. Esta mesa pesa mucho..." I llavors s'apropa un Internacional i em diu: "Camarada, te felicito porque eres el Internacional que he oído hablar mejor el castellano."

Madrid, la Batalla de Brunete. Jo la vaig fer des d'un sanatori antituberculós, que era el Sanatorio Villegas, a Hoyo de Manzanares, un poble que està a dalt de la Sierra. I allà estàvem tres equips treballant. Operàvem 24 hores seguides. L'endemà mig descansàvem i a l'altre ens ocupàvem del postoperatori, i a l'altre, tornem-hi. Jo en tinc un record horrible. Hi havia una gran terrassa on els tuberculosos estaven estirats. I entre operació i operació, mentre fregaven el quiròfan i canviaven les talles, jo m'estirava en una llitera de les que hi havia allà. I quan ja estava tot preparat, em cridaven i llavors jo anava cap al quiròfan. Recorria un passadís que no acabava mai, ple de lliteres amb gent que esperava ser operada. Allò era horrible. Ferits de guerra. T'estiraven la bata... "Opéreme a mí primero, que tengo cuatro hijos.. a mí, a mí..." Llavors entrava al quiròfan i venia la segona part. Nanos immobilitzats de setze o disset anys, que es posaven a plorar i demanaven la mare. I després l'altre espectacle eren els Internacionals que morien renegant. Tot això a mi em desmuntava. Això va ser Brunete. Quan vam marxar de Brunete, hi vam deixar un improvisat cementiri de cent tombes. Va ser una cosa terrible.

Després de Brunete, la 13 Brigada a la qual jo servia va quedar tan delmada que es va negar a anar al front. Llavors el cap de la Brigada, va quadrar un soldat, el qual va respondre que abans de tornar al front volia anar a descansar; el cap va disparar un tret i el va matar. La gent es va amotinar... un daltabaix. I van dissoldre la brigada. És clar, jo em vaig quedar, entre cometes, "sense feina". Llavors em van donar l'ordre d'anar a Albacete, al Quarter General. Això era finals de juliol del 37. Arribat a Albacete vaig anar a veure el meu cap, el doctor Telgue que em diu: "T'hem de fer el carnet de les Brigades. Tens una foto?" Em trec una foto de la cartera... mira la foto, em mira a mi i diu: "Camarada, estàs molt fotut. Necessites unes vacances. Ara et farem el carnet, vés-te'n a casa i ja et cridaré. I tinc una cosa molt maca que t'agradarà molt. I la cosa molt maca va ser Benicàssim." I llavors vaig passar d'estar al front i tal, a anar a Benicàssim, que era on hi havia un hospital de rereguarda per la gent que es refeia, la gent que tenia una metralla, una apendicitis crònica, una hèrnia... Allí podia jo programar l'operació, les fractures les tenia dies i dies en observació, amb la cura tancada, etc. Al meu hospital venien fotògrafs de tot el món pel motiu del tipus de cures que allí es feien.

Sembla que al seu hospital no hi mancava res, gràcies a un important finançament del Socorro Rojo Internacional. Pregunta: per motius de seguir estrictes criteris d'una bona pràctica mèdica? O també per motius de caràcter propagandístic?

Hi havia un motiu de propaganda internacional. Hi havia un altre motiu, aquell exèrcit el dirigia gent amb mentalitat revolucionària, i per ells era més important la sanitat que l'aviació o els canons. En canvi, els nacionals que sabien que amb sanitat no es guanya cap guerra, que la guerra es guanya amb l'artilleria i amb l'aviació, tenien una sanitat que anava molt pitjor que la nostra, o menys bé. Donaven prioritat al que era la guerra i per això la van guanyar.

Com va acabar la seva peripècia militar?

Vaig deixar les Brigades Internacionals a l'abril del 38. Les vaig deixar perquè els Internacionals van veure que amb l'ofensiva dels nacionals a l'Aragó, Espanya es tallaria en dos: Catalunya i la zona centre-sud. I llavors van donar l'ordre de traslladar tot el material i els ferits cap a Catalunya. Però a les Brigades Internacionals la meitat eren nois d'aquí. I al meu hospital també catalans, extremenyos i andalusos. I llavors jo vaig dir al director, el doctor Jensen: Escolta, el Conveni de Ginebra diu que el metge ha de seguir la sort dels seus ferits. I els meus ferits són els que vosaltres deixareu aquí. Ell em respongué. "T'afusellaran si caus en mans de l'enemic." Jo vaig arronsar les espatlles i vaig dir: "Segueixo, estic amb els meus." I ho va comprendre perfectament. De manera que ells van anar a Catalunya i jo em vaig quedar a Benicàssim. Llavors vaig passar a l'exèrcit de maniobres, a les Brigades aquestes, que formaven part de las Fuerzas de Choque, que sempre anaven a on hi havia soroll i vaig fer la Campanya del Maestrat. Vàrem anar retrocedint, retrocedint, mentre els altres anaven avançant fins gairebé a València. I vaig acabar la guerra a València. A València jo dirigia,

juntament amb l'Antonio Rodríguez Arias, un servei de 200 llits a l'Hospital que avui és la Facultat de Medicina, que no estava inaugurada i les aules eren les sales dels malalts. Acaba la guerra... L'últim dia de la guerra van sortir uns camions dels que se'n deien de "Prensa y Propaganda", amb uns altaveus. Arribaven a un poble: la Marcha Real, "Viva Franco, Viva España", i la gent aplaudint... Però un camió d'aquests va arribar a un poble on hi havia uns quants rojos, seguint la "consigna numantina", com deien els comunistes, i van disparar contra el camió. Van ferir i matar una quantitat de gent... Van ferir un tinent que era estudiant de dret; el van portar a l'Hospital de València on era jo, el vaig operar d'una ferida pulmonar molt greu i es va salvar.

Els nacionals van entrar allà sense la fúria de la guerra, van trobar un hospital que funcionava fabulosament, i es van comportar com bons companys. Van passar una sèrie de dies i gràcies al tinent que havia guarit vaig poder tornar a Barcelona. Allí vaig haver de presentar-me al jutjat militar per les depuracions. No em preocupava perquè jo havia estat president dels estudiants de medicina, per la candidatura dels catòlics que va guanyar aquell curs. Em varen fer uns avals i me'n vaig cap al Jutjat. M'assec a la sala d'espera i, al cap d'una estona s'obre la porta i surt un tinent que em diu: "Massons, què fas aquí?" "Mira, em vinc a presentar." I em diu: "No entris, no entris, dóna'm els papers." Després d'una estona surt amb un jutge: "Este es mi amigo, Massons." I el jutge digué: "Pues tráigame unos cuantos avales más y no se hable más del asunto."

Aquell tinent era en Joaquim Viola Sauret, el tinent que em va arreglar els papers. Després hi va haver una bona relació; bé abans ja hi era, era amic meu a la Universitat de Santander. Jo vaig ser becari a la Universitat de Santander, per medicina, i ell per dret. I és clar, els catalans de seguida fan pinya.

Becari a Santander, quan va ser això?

Va ser quan jo feia l'últim curs, era el 1933. M'agradaria parlar també de les substitucions, perquè era una cosa molt important a la meua època, quan vaig acabar la carrera. Es tractava de substituir el metge de poble que se n'anava de vacances. Ara no sé com va, però aleshores es contractava un estudiant del darrer curs o un metge que havia acabat la carrera. Jo havia fet algunes substitucions d'aquestes. Vaig estar al Pont de Vilumara i a Vallirana.

Era el mateix metge el que buscava el substitut? O es feia a través del Col·legi de Metges?

No, no, de conegut a conegut.

Ens comentava que podia ser un alumne d'últim curs?

Sí. Llavors aquell home t'ensinstrava. Per exemple el de Pont de Vilumara tenia una farmaciola perquè no hi havia farmàcia, on hi havia un assortit de productes que tu mateix donaves a la gent, i els cobraves un preu.

Van marcar en algun aspecte la seva vida les substitucions de poble que va fer?

Sí, perquè t'ensenyen una sèrie de coses que no aprens a la Facultat. T'explicaré un cas. Em criden d'una casa per un noi d'uns disset anys que té mal de cap i febre. Era la tardor. El veig i penso que té una tifoïdea. L'endemà el mal de cap era terrible. Faig l'exploració i, llavors, faltat d'experiència dic: "Això *podria* ser una meningitis." Ui, el que vaig haver dit! Consulta. La consulta va ser amb un metge de Manresa que es deia Puigdevall, que era un excel·lent company. Li telefono i li dic: "Mira, porta una agulla per si de cas hem de fer una punció lumbar." I puja i diu: "Això és una gàstriga, d'aquí uns dies es posarà bé." Llavors, quan ens vam reunir a part, em va dir: "Vostè ha estat un incaut. Vostè havia de dir que tenia una gàstriga estiforosa. L'endemà vostè té por que tingui una meningitis. Llavors ha de dir que li sembla que la gàstriga li ha pujat al cap."

I després d'acabada la guerra, què?

Tot allò que he dit abans sobre la meua oposició d'intern de guàrdia a fer punyetes. Allò no va valer per res. Al carrer. De tal manera que jo en aquell moment em trobava en una situació de misèria. I vaig anar a trobar el doctor Vicent de Carulla Riera, que era el director de l'Hospital, i li vaig dir: "Miri, escolti, a mi ara m'han tret els cigrons que menjava d'aquí; és que em fan falta." Ell em va dir: "No es preocupi, que jo el nomenaré intern de guàrdia de fisioteràpia." S'ho va treure de la màniga. I vaig poder seguir a l'hospital, fins que em vaig poder col·locar una mica, una miqueta. Vaig posar un despatx a la Ronda de Sant Antoni, però a penes venia ningú.

Misèria i companyia. Llavors vaig pensar: faré investigació que allà no molestaré ningú. I en aquestes l'any 40 va arribar un catedràtic de trenta anys, Francisco García Valdecasas, el vaig anar a trobar i li vaig exposar un projecte que jo tenia. Es tractava d'obtenir plasma de bou desanafilactitzat tractant-lo amb formol per després reutilitzar-lo. El professor Valdecasas després em va confessar que no va creure que pogués resoldre els problemes que el meu projecte comportava. Però sí que ho vaig aconseguir, i llavors és clar, ja vaig guanyar algun diner, a més treballava a la càtedra de Farmacologia d'ell a l'Hospital Clínic.

Llavors va venir el "Seguro", el Seguro Obligatorio de Enfermedad o SOE, com en dèiem vulgarment. Vaig fer les oposicions al SOE, vaig ser cap d'equip quirúrgic de la Residència Francisco Franco quan es va obrir. Vaig ser dels cirurgians que la van inaugurar. Em van assignar un *cupò* d'assegurats que jo visitava al meu despatx i, si calia, els operava a la Residència.

Llavors vostè seguia amb el professor Valdecasas?

Sí, sí. Amb el professor Valdecasas fins que un laboratori italià em va comprar la patent del sèrum desanafilactitzat, al qual vaig donar el nom d'Isoplasma i em van dir: "Per a nosaltres el més important és envair Espanya amb els nostres productes."

Doctor Massons, ens agradaria que ens expliqués la seva idea de l'Isoplasma, el perquè de la incredulitat del professor Valdecasas. Vostè porta a terme el seu projecte i comencen les publicacions, després els reconeixements. És a dir, el seu projecte va fer fortuna.

Vaig fer uns dinerets amb això.

Va fer fortuna científica i econòmica.

Sobretot científica.

I llavors els italians..

Em van proposar fer un laboratori aquí. I jo vaig acceptar i aleshores em vaig dedicar en cos i ànima al laboratori. No vaig deixar la cirurgia perquè jo continuava fent el *seguro*, com es deia. Però la meva primera dedicació era al Laboratori, que es deia Drovisa-Vister.

Vostè és el fundador de Vister?

Sí, dic Drovisa perquè era el nom espanyol, però la marca era Vister. Drovisa: "Drogas, Vacunas y Sueros". Vister era la marca.

Així que vostè és el fundador de Vister? M'estic assabentant de moltes coses que no sabia. Algunes altres línies de recerca a més de l'Isoplasma?

Jo havia fet uns treballs molt macos amb el professor Valdecasas sobre el xoc, molt importants, i vaig sintetitzar la tiourea, que va ser el primer medicament utilitzat per tractar l'hipertiroidisme. Vaig dirigir, també, tres tesis doctorals.

Quines publicacions de l'època es van fer ressò del descobriment de l'Isoplasma?

En primer lloc la revista *Lancet*, la de més prestigi del món. El *Lancet* va publicar un article meu. Van sortir cartes i el reconeixement es va fer mundial... Va ser utilitzat a Egipte, a Rússia, a la Xina, a Romania, al Japó.

També es van publicar uns tractaments de la cirrosi hepàtica, i quan aquests malalts rebien l'isoplasma, orinaven i milloraven, però el gran èxit es va aconseguir tractant infants afectats de greus deshidratacions a la Càtedra del professor Ramos, amb la tècnica del doctor Walter Oppenheimer.

Vostè, doncs, va viure dos aspectes professionals ben diferenciats: home de laboratori i empresari. Ens pot donar una visió general del món dels laboratoris i l'època en què va crear Vister?

En aquell moment jo vaig viure la transició de la indústria farmacèutica colonial que teníem aquí, que era per concessió de França, Suïssa, Alemanya —La Bayer, la Merck, la Ciba, etc.— a una indústria espanyola. Fins a arribar al que és avui, que és una indústria com tantes altres. El problema greu era la importació de matèries primeres, perquè no hi havia divises i s'havia de fer de contraban. Les matèries primeres bàsiques eren hormones, heparina i altres.

Un altre aspecte de la seva vida professional va ésser la cirurgia. Va tenir un equip quirúrgic que operava a la Ciudad Sanitaria Francisco Franco, avui Hospital de la Vall d'Hebron. Crec que aquest hospital es va crear com a centre quirúrgic de la Seguretat Social perquè els seus diferents equips quirúrgics hi anessin a operar els malalts dels seus cupos.

És fugia de l'hospital. L'hospital tenia mala fama: era símbol de pobresa i injustícia social. Els sindicalistes no volien hospitals. Als hospitals, amb l'eufemisme característic del règim, els hi deien *residencias sanitarias*. I a més, de la mateixa manera que els rics eren visitats pel metge al seu despatx, i operats a la seva clínica, ells també volien que fos així. I va ser així. Ara, científicament, allò era un sistema negat.

La idea era la de clínica particular, en gros, res més. Desavantatges: falta d'investigació científica i una sèrie de coses.

Quants anys va estar en aquesta situació de metge cirurgià de cupo?

Jo tenia un contingent, que agafava l'àrea del port, i al final em va cridar el cap, que es deia Isa, i em va dir: "Mira, m'has de fer un favor. Hi ha un *cupo* que, senzillament, ha estat en mans d'un cirurgià que no volia operar i he pensat en tu perquè ho facis."

Quan la residència es va jerarquitzar, se n'hi va anar o...?

Jo vaig seguir sempre com a metge de *cupo* perquè no em vaig voler incorporar a la nova organització. Perquè, és clar, jo tenia altres interessos i no m'interessava passar a la residència tota la jornada.

Quin record té d'aquella tasca quirúrgica?

Ah, des del punt de vista humà, era fantàstic. Perquè jo veia el malalt, jo l'operava i després tornava, feia la visita i veia si havia anat bé o no, etc.

Era molt gratificant. Ara els cirurgians no se senten gratificats.

Què tal eren els honoraris en relació amb la feina?

Baixos. Baixíssims. No me'n recordo, però eren baixíssims. No es podia viure amb aquell sou. I l'únic que m'ha servit és per a la jubilació d'ara. Que ara tinc una jubilació de la seguretat social molt bona.

Parli'ns una mica de la relació metge-malalt d'aquella època.

Sí, primer de tot, no hi havia això d'ara de la mala pràctica, la denúncia als jutjats i tot això. El malalt tenia el concepte que jo anava a buscar per ell el millor del món i que em sacrificava perquè ell es curés. Això se li havia de fer entendre i ho entenien. Llavors era inversemblant que, si a mi em sortia la cosa malament, algú m'arribés a denunciar. Era impossible. Hi havia una frase: els metges no tenen les vides a la butxaca. Quan arribava l'hora, si el malalt es moria, mala sort. Jo recordo que se'm va morir gent i altres van estar molt malament, allà a la Residència, i que jo els feia una reflexió i quedaven convençuts. Els deia: "Miri, escolti. Aquesta casa té de tot. Tots els mitjans, els més moderns, vostè és milionari i se'n va a Nord-amèrica i tindrà uns altres metges, però les coses que té aquí no les trobarà millor." Això ho admetien. Jo tenia amb ells una sèrie de truquets i un d'aquells truquets era que me n'anava a la meua masia a passar el cap de setmana i tornava a les vuit de la nit, i a les nou o les deu del diumenge passava visita. I això impressionava. Tenia un altre truquet: estava operant i, per exemple, era una operació llarga, i al mig de la intervenció feia sortir la infermera, que deia: "Familiars de..." I aquests de seguida pensaven en una desgràcia, i ella deia: "No, no, de part del doctor Massons, que l'operació va molt bé i que n'hi ha encara per una hora." I això ho agraiïen. Segona cosa que jo feia: la peça. Els ensenyava la peça: "Veu? Li hem tret això." En aquella època hi va haver una discussió al Col·legi de Metges sobre la informació al malalt. Jo vaig dir que la informació al malalt és una cosa aleatòria. A un malalt amb seny, se li pot explicar tot. A la immensa majoria de gent no els pots explicar tota la veritat. I con més gros sigui el disbarat que els diguis, més se'l creuen. Un dia vaig fer un experiment: operava unes varices, i vaig dir: "Suerte que los microbios eran rojos porque si llegan a ser azules esto no tenía salvación." Un altre exemple, vaig operar una vesícula biliar amb els càlculs en forma de móra, unes boletes que tenien unes punxetes com una móra. I dic: "Fixi's aquí, aquesta pobra dona, cada vegada que es movia, el mal que li havia de fer." I el marit diu: "Pues no se quejaba nunca". I jo responc: "Porque era muy sufrida."

La relació metge malalt era...
Molt més bona que ara.

Aquella forma d'exercir la medicina era molt gratificant? Té algun record en el sentit que la relació metge-malalt tingués aspectes negatius?
Importava el malalt. Era el malalt al que li expliques tot, que li ensenyés les pedres, que a mitja operació surts a donar explicacions, que el vas a veure el diumenge a la nit... Vaja, te'l guanyes. I el convences que tu vols el seu bé.

Estem parlant de malalts del *seguro* Avui aquests malalts, més aviat passen darrera dels privats i s'han d'esperar. Quan vostè exercia, això també passava?

Penso que tractaven tothom de la mateixa manera. Estem parlant dels anys cinquanta i seixanta.

Vostè, a quin any es va jubilar?
Jo em vaig jubilar l'any 83.

I durant els seus anys d'exercici, va viure canvis en l'exercici de la cirurgia i en la relació metge-malalt?

La relació metge-malalt anava empitjorant. De tal manera que el meu discurs d'ingrés a la Reial Acadèmia va ser sobre la crisi del diàleg metge-malalt.

Quina era doncs l'actitud del cirurgià vers el malalt?

El malalt era una manera de guanyar-se la vida. Entre els cirurgians hi havia les comissions, això ho vaig viure jo plenament. Jo rebia comissió del radiòleg, donava comissió a l'internista que m'enviava un malalt, etc. Ara això, sortosament, s'ha acabat.

Doctor Massons, ens agradaria que ens digués quelcom de la relació dels cirurgians entre ells i la vida científica, com la que devia haver-hi a la Societat Catalana de Cirurgia, si és que vostè hi participava.

Mai. Jo llavors dirigia un laboratori que em prenia totes les hores del dia i de la nit. Llavors la meva relació era amb la indústria farmacèutica.

Quina era la relació entre els diferents laboratoris?... Competitivitat... rivalitats? Donin's una pinzellada dels aspectes empresarials.

Els laboratoris es feien la guerra entre ells. Ara, jo també he de dir una cosa: també hi ha guerra entre els forners o hi ha guerra entre els que fabriquen sucre. La guerra de la indústria farmacèutica era de "guant blanc". Eren senyors.

La guerra en realitat consistia en el fet que quan sortia un producte nou hi havia una gran lluita pels registres. I és clar, havies d'estar bé amb els del registre, havies de tenir alguna persona dintre del laboratori d'investigació que tingués agilitat.

Feien recerca en el seu laboratori?

Jo vaig fer recerca dins del laboratori. Al mateix laboratori que fèiem servir de control fèiem investigació. I tota aquesta investigació la portàvem a la càtedra del professor Valdecasas. No es va perdre mai la connexió.

Per exemple, quan hi va haver la transició, els estudiants de medicina van entrar en massa, el doctor Valdecasas em va cridar i em va dir: "Mire, no tengo profesores, si usted se quiere encargar..." Li vaig respondre: "Ho tinc una mica rovellat, però, vaja." I sí, sí, vaig preparar la cosa. Això era l'any 77-78. Llavors vaig fer unes classes a alguns grups perquè és clar, n'hi havia tants... Jo vaig ensenyar les hormones durant dos anys. Tenia unes bones diapositives. Ho tenia molt ben muntat.

Més endavant vaig deixar de treballar al laboratori perquè els italians es van arruïnar i se'l van haver de vendre als americans.

És llavors quan es dedica a la investigació històrica?

Em dedico plenament a la Societat Catalana d'Història de la Medicina, en la seu de la qual ens reuníem el primer dimecres de cada mes.

Faig també l'obra de la *Història de la Sanitat Militar Espanyola*, quatre volums, nou anys de feina. Una altra activitat que no vaig deixar mai va ser la deontologia. La que ara en diuen

bioètica. Publicàvem una revisteta que es deia *El cuarto de hora*. Cada número portava un o dos articles meus, un d'exercici mèdic i un altre de moral mèdica.

Crec que vostè va entrar a la Reial Acadèmia per la línia de l'ètica.

Sí, el meu discurs de la Reial Acadèmia de Medicina tractava de la crisi del diàleg metge-malalt.

L'any 91, ja es vivien les denúncies i altres problemes, jo explicava en el meu discurs com era la medicina i com és ara. I que ara està molt millor perquè fan un trasplantament d'una mà, un trasplantament de cor! Això és inaudit. Ara estem vivint una medicina fabulosa, abans era una medicina d'espardenya i la gent estava més contenta amb aquella medicina que fèiem que amb l'actual. I aquesta paradoxa és la que jo analitzava. És clar, el metge ara cura malalties que abans no podia curar, per les quals abans només teníem bones paraules.

Ara, si li sembla, encetem l'última part de la nostra conversa preguntant-li per les seves activitats no professionals i les seves afeccions, la part humana de l'home que estem entrevistant en relació amb el que no és medicina.

La poesia. Jo sóc d'una penya, El Rall, que m'hi va portar el doctor Parellada. En aquesta penya, que està integrada per poetes que són mestres en Gai Saber, jo els dic: "Vostès són de primera divisió i jo sóc de tercera regional." Malgrat tot, jo he estat fent, durant anys, una nadala en vers. La primera nadala va tenir molt d'èxit. Consistia en una caricatura meva mirant un tub d'Isoplasma i dessota hi vaig posar: "El Médico."

La dècima era:

*Jo sóc el doctor Massons,
pare de cinc criatures
que va pagant les factures
a empentes i rodolons.
Per poder menjar torrons
i celebrar Reis com cal
rebeu aquesta postal
que tot cercant la propina
de la manera més fina
us desitjo un bon Nadal.*

Fantàstic. Doctor Massons, vostè creu que el complement a la seva vida professional ha estat la poesia?

La poesia i la literatura. Jo he llegit molt. I crec que també les tertúlies. Les tertúlies quan em vaig jubilar. Abans no tenia temps.

I ara per acabar ens vol fer algun comentari final?

Que dono gràcies a Déu d'haver-me jubilat abans de la medicina actual.